

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 február Nivódíj

Radnóti Sándor: Egy kritika (Takács Ferencről)

A *Mozgó Világ* múlt évi kritikái közül a pálmát Takács Ferencnek adom. Mégpedig egy bírálatáért.

Megköszönjük neki, hogy szokásos elánjával, elokvenciájával és erudíciójával rontott rá tárgyaira. Fölhívta a figyelmünket Podmaniczky Szilárd *Kisgyerekek emlékiratai* című művére, és tévedhetetlenül megtalálta a beszélő halottak ágán és a stilizált gyermekbeszéd ágán is irodalmi előzményeit. Bächer Iván *Sétatárs* című könyvéről szólva igazságosan szólt szerzőjéről, akit a kritika gyakran elhanyagol, és tárgyáról is, Kardos G. Györgyről, aki éppen a feledés purgatóriumában leledzik. Bölcseken beszélt Vajda Miklós memoárkötetéről, s benne arról a borsos anekdotáról, amelynek hőse – az író – Londonban, mit szépítsük, nyilvánosan bevizel, s amely opust a legtöbb kritikus vagy különc furcsaságnak értékelte vagy egyszerűen elhallgatta. Nem így Takács: „Vajda egy példázat, a magasztosból az alantasba süllyedés példázatának antihőisévé írta meg magát: azt a sokféle formában ismerős kelet-közép-európai *everyman*, aki mindörökkön a nyugati szellem éteri magasába vágyik, de folyvást alázuhanni kénytelen önnön keleti testisége bűzhödt levébe. (Vö. Ady Endre: *Ezt a bűz-lehű, bús tavat / Így is nevezik: Magyarország.*)”

Mario Vargas Llosa *A kelta álma* című regénye Takácsnak tanult szakmája szerint is kezéhez állt, hiszen a tudós anglista az ír történelem, kultúra és irodalom szakértője. A regény hőse ugyanis egy brit diplomatából ír forradalmárrá vált és kivégzett férfiú, Sir Roger Casement. Térey *Protokolljáról* Byron *Don Juanja* jut eszébe. A nagy sikert aratott politikai költészeti antológia, az *Édes hazám* nála szkeptikus fogadtatásra lelt. Sebaj, az ilyen gyűjtemények mindig vitathatók, s akkor vitassák is. Remek portrét rajzol Kántor Péter új verseskötetéről, mely az elmúlt év e sikerkönyvének megrendítően nagy és ugyanakkor érdeme szerinti recepciójában emlékezetes marad. Méltatja továbbá Gerlóczy Márton *Check-in* című könyvét.

Azt az egyet még nem említettem. De ezekből is kirajzolódik a kritikusi arcél. Takács rendelkezik a jó kritikus megbízhatóságával (amiből nem következik föltétlenül az olvasó egyetértése, de föltétlenül következik meggondolkodtatása). Rendelkezik továbbá némi idioszinkráziákkal, amelyeket a kritika országának pater patriae-ja, dr. Johnson óta *érdekes* kritikus aligha kerülhet el. Föltűnik például idegenkedése a *pastiche*-tól, a belső idézetektől, az ő szavaival az „imitatív allúzitástól”. Dicséri is ettől való távolságtartását erősen Kántor Péternek. Majd idézi két sorát: *ne kérdezd, hogy mi végre, mire kellett / hogy minek is kell sort sor alá írni*. Máskor meg a *furor filologicus* szenvedélye okából ő maga tár fel egy egész allúzió-sorozatot Békés Pálon, Kazinczy Ferencen keresztül Lawrence Sterne-ig, hogy aztán – félek, kissé túlzón – rávetítse Gerlóczy Márton az idézetekből annyira érzékenynek nem tűnő utazására.

Most azonban már nem kerülhetem el, hogy megnevezem a pályabér alapjául szolgáló bírálatot. Címe *Találkozás a világnagysággal*. A 7. számban jelent meg. Ez egészen kivételes kritika. Temesi Ferenc *Bartók*jával kapcsolatban a legtöbb bírálat a juvenalisi „Difficile est satiram non scribere” álláspontjára helyezkedett. Nekem nincs kifogásom a pamflet mint kritikai műfaj ellen. A *Levél Tormay Szésszilnek* a magyar kritikai irodalom gyöngyszeme. (S mit tagadjuk, Szabó Dezső *Filozopter az irodalomban* című Babits-pamfletje is.) Takács itt azonban éppen azzal ért el rendkívüli eredményt, hogy – noha nehéz nem írni satírárt, és kritikusként nem éppen magarejtegető természete és tehetsége predestinálná is erre – mégsem pamfletet írt.

Temesi könyve azért váltotta ki a satíra fölháborodott reflexét, mert egy kezdetben nagy sorsra váró, ám attól évtizedek óta deklináló pálya beleütközött a régóta dédelgetett nagy témába – megírni a múlt század legnagyobb magyarját –, és ebbe csúfosan belebukott. Ez önmagában szálnalmat kelthetne, ha nem dühítené az olvasót az író önéletrajzának szervesen változtatása Bartók életrajzával, ami a fennhéjázó párhuzam érzetét kelti. Ha nem lobbantana haragra a tövel-heggyel összehányt szerkezet, a gyakran gondolatlanok, felelőtlenek, s mindenképpen átpoétizáló érzett beillesztési technika – a Bartók-dokumentumokból vagy éppen az író *Magyar Nemzet*-be írt publicisztikáiból. S mit tagadjuk, az sem kelt rokonszenvet, hogy míg Bartók életrajzából szinte teljesen hiányzik a politikatörténet – eltekintve az olyan ráfogásoktól, hogy emigrációjának fő oka felesége zsidó származása lett volna (Pásztor Ditta történetesen nem volt zsidó származású) –, addig saját életrajza bővelkedik a politikai dühkitörésekben, melyek legkisebbje, hogy konzekvensen gatyaváltásnak becézi a rendszerváltást.

Mindennek zömét – és jóval többet is – kiolvashatjuk Takács Ferenc kritikájából. De józan, megfontolt kifejtésmódot választ. Nem mulasztja el megemlíteni, ha az egykori tehetség egy-egy rövid fejezetben föllobban. Nem emeli fel a hangját. Nem háborodik fel – legföljebb csodálkozik. S így is eljut mindenhova: a vendégszövegek szépirodalmi áthasonításának hiányához, a stiláris zavarossághoz, a nacionalista szemlélet ürességéhez, Bartók meghamisításához. Példaszerűen elegáns kritika.

Tetszik

5 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Radnóti Sándor: Milyen a jó kritika? (Mélyi Józsefről)** Mélyi József ebben az évben hat városépítészeti, illetve épületkritikát írt...
2. **Almás Miklós: A látás kultúrtörténete (Radnóti Sándor: Jöjj és láss! A modern művészetfogalom keletkezése. Winckelmann és a következmények. Budapest, 2010, Atlantisz.)** Volt egy megszállott ember a 18. században, aki „szerelmes” volt...
3. **Takács Ferenc: “...mert annyit érek én...” (Ferencz Győző: Radnóti Miklós élete és költészete. Budapest, 2005, Osiris Kiadó. 810 oldal, 4500 forint.)** Takács Ferenc “...mert annyit érek én...” Annak idején, még...
4. **Rainer M. János: Üveg alatt korona, szent, magyar (Radnóti Sándor: Az üvegalmárium. Budapest, 2011, Noran Libro.)** Radnóti Sándor kereken tíz ével ezelőtt, a Beszélő hasábjain publikálta...
5. **Sándor Erzsébet: Sztársáv, minden hullámhosszon (Sztársáv, műsorvezető Gundel Takács Gábor, MTV, 2009. november 9.)** Minden hétköznap jelentkezik az MTV-n a Sztársáv című műsor, amely...

Cimkék: **Radnóti Sándor**